

LATVIJAS RŪPNIECĪBAS SEKTORA IETEKME UZ KLIMATU

Līga OZOLIŅA

Rīgas Tehniskā universitāte, Enerģētikas un elektrotehnikas fakultāte, Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts, e-pasts: liga.ozolina@rtu.lv

Rūpniecības sektors ir viens no lielākajiem apkārtējās vides piesārņojuma radītājiem. Ražošanas procesu rezultātā rodas gaisa, ūdens un augsnes piesārņojums, kas var izpausties lokālā, reģionālā vai globālā līmenī. Viena no svarīgākajām vides problēmām ir gaisa piesārņojums, un īpaša uzmanība tiek pievērsta globālajai sasilšanai, ko izraisa siltumnīcefekta gāzu emisijas atmosfērā (SEG), kas rodas degšanas procesa rezultātā. Enerģijas patēriņš rūpniecībā 2008.gadā bija 318 Mtoe (27%) no kopējā enerģijas patēriņa ES-27. Latvijā 2008.gadā enerģijas patēriņš rūpniecībā sastādīja 773 ktoe, kas atbilst 16% no kopējā gala enerģijas patēriņa. Apskatot energoefektivitātes rādītājus, Latvijā rūpniecības uzņēmumi patērē vairāk enerģijas, lai saražotu vienu produkcijas vienību, nekā vidēji ES-27, ko apliecina dati, ka 2005. gadā vidēji ES-27 bija 0,156 koe/Euro kopējais enerģijas patēriņš uz produkcijas pievienoto vērtību, bet Latvijā 0,210 koe/Euro. Pētījumi rāda, ka kopumā rūpniecības sektoram ir augsts energoefektivitātes (EE) potenciāls.

Lai samazinātu rūpniecības radīto ietekmi uz apkārtējo vidi, tiek pielietoti dažādi instrumenti: likumdošana, atbalsta programmas, vienošanās. Kā viens no instrumentiem var būt „Energopārvaldības sistēma (EPS)”, ko nosaka standarts EN 16001. Šīs sistēmas ietvaros uzņēmumiem ir iespējams samazināt izmaksas, uzlabot uzņēmuma darbību, veikt EE pasākumu ieviešanu, kuru rezultātā tiek ietaupīta enerģija, līdz ar to samazināta SEG emisiju izplūšana atmosfērā.

Lai noskaidrotu kāda ir rūpniecības uzņēmumu attieksme pret EPS ieviešanu, 2010.gada decembrī tika veiktas 5 padziļinātas intervijas ar rūpniecības uzņēmumu pārstāvjiem. Vidēji vienas intervijas ilgums bija viena stunda. Visām intervijām tika veikta transkripcija un analīze. Visi respondenti uzņēmumos, bija darbinieki, kas atbild par enerģētikas jautājumiem uzņēmumā.

Interviju rezultāti parādīja, ka uzņēmumiem nav informācijas par EPS. No pieciem respondentiem, tikai viens atzina, ka ir informēts par EPS un, ka plāno to ieviest savā uzņēmumā. Sakarā ar to, ka uzņēmumi nav informēti par EPS sistēmu, tā arī nav ieviesta ne vienā no uzņēmumiem. Faktori, kas kavē šādas sistēmas ieviešanu uzņēmumā ir dažādi, taču kā galvenais ir paša respondenta motivācijas trūkums. To izraisa pārējie faktori, kā uzskats, ka uzņēmumā viss darbojas atbilstoši prasībām un nav nepieciešams ieviest papildus EE pasākumus, tāpat respondenti nesaskata nekādu labu no EPS ieviešanas, jo pastāv uzskats,

daļēji jau uzņēmumos tā pastāv. Trīs respondenti atzina, ka vadība nav ieinteresēta EPS ieviešanā, līdz ar to respondentam nav motivācijas pašam uz savu iniciatīvu šādu sistēmu ieviest. Kā vēl vienu no faktoriem var uzskatīt informācijas trūkumu par labumiem, ko dod šāda sistēma, kā arī pašu respondentu informācijas trūkums kopumā par EE jautājumiem. Runājot par EPS, finansiālais faktors tika minēts tikai vienā gadījumā, kas norāda, ka respondentiem EPS nesaistās ar finansiālu līdzekļu izmantošanu.

EPS ieviešana ir saistīta arī ar attieksmi pret sertifikātiem, jo ieviešot EPS to būtu nepieciešams sertificēt. Galvenais iemesls, kādēļ nav plānots iegūt EPS sertifikātu ir tas, ka respondenti kopumā neredz sertifikātu nozīmi vietējā tirgū. Pastāv uzskats, ka sertifikāts nesniedz uzņēmumam priekšrocības, produkcijas netiek vairāk realizēta, līdz ar to nav jūtams nekāds finansiāls labums. Tieši pretēji sertifikāta ieviešana saistās ar finansiāliem ieguldījumiem, kuriem netiek saskatīts pamatojums. Respondents, kurš informēja, ka plāno ieviest EPS, ir guvis pozitīvu pieredzi, pieredzi no ISO 14001 (Vides pārvaldības sistēma) sertifikāta, kas pēc būtības ir ļoti līdzīgs EPS. Izvēli par ISO 14001 ieviešanu noteica ārējie faktori, kā pieprasījums no pasūtītāja no ārvalstīm, nevis paša respondenta vai uzņēmuma vadības iniciatīva.

Būtisku lomu EPS un kopumā EE pasākumu ieviešanā ieņem uzņēmuma vadība, jo vadība ir institūcija, kas piešķir pasākumiem nepieciešamos finansiālos resursus. Uzņēmuma virzību EE jautājumu risināšanā uzņēmumā ietekmē vadības izpratne un informācija par enerģijas jautājumiem. Vienā no uzņēmumiem vadībā ir persona ar enerģētiķa izglītību un šajā uzņēmumā ir ieviesta stingra enerģijas datu uzskaitē, analīze, kā arī tiek realizēti EE pasākumi.

Runājot par EPS ieviešanu, tad galveno lomu spēlē respondents un tā motivācija šādas sistēmas ieviešanai, savukārt tā galvenokārt ir balstīta uz pieredzi un respondenta informētības un zināšanu līmeni par energoefektivitātes jautājumiem.

Savukārt EE pasākumu ieviešanā, galvenokārt, kuri prasa finansiālos līdzekļus, galvenā nozīme ir finansiālajam stāvoklim uzņēmumā, uz kuru balstoties uzņēmuma vadība pieņem lēmumus par EE projektu īstenošanu. Ja finansiālie līdzekļi ir pietiekoši, tad lielākajā daļā gadījumu vadībai būs pozitīva attieksme. Ja resursi nav pietiekoši, tad EE pasākumi tiks īstenoti piespiedu kārtā, piemēram, ja iekārta būs izgājusi no ierindas.